

Vår saksbehandler/referanse
Rudolf Brynn/Knut Lindelien/Jacob Mehus

Vår dato
2013-02-05
Deres dato
2012-12-11

Arkivnr
Deres referanse
12/2935

Fornyings- og administrasjons- og kirkedepartementet
Postboks 8004 Dep
0030 Oslo

Forslag til forskrift om universell utforming av IKT-løsninger

Vi viser til Fornyings- og administrasjons- og kirkedepartementet høringsbrev av 11. desember 2012 vedrørende forskrift om universell utforming av IKT-løsninger. Standard Norge er positiv til at det foreligger et forslag til forskrift for universell utforming fordi IKT spiller en viktig rolle for menneskers likeverdige tilgang til arbeid, utdanning, bygninger, transport og deltakelse i samfunnet for øvrig.

I forslaget til forskrift er det referert til en rekke standarder for webløsninger og automater med IKT-basert grensesnitt. Standard Norge mener det er riktig og viktig å benytte anerkjente standarder som grunnlag for krav som settes til slike løsninger.

Standard Norge utarbeidet i 2010 rapporten *Konsekvensvurderinger av økonomiske og administrative konsekvenser ved innføring av standarder for universell utforming* som det er referert til i høringsnotatet. Standard Norge vil ikke kommentere økonomiske konsekvenser ytterligere. Vi vil imidlertid understreke vår omfattende standardiseringsaktivitet på området universell utforming nasjonalt og internasjonalt.

Generelt om bruk av standarder som referanse til lovverk

Referanse til standarder er en anerkjent måte å oppfylle krav i lovverk. Det brukes innenfor mange områder nasjonalt og europeisk. I Norge refererer TEK til standarder på byggområdet og på norsk sokkel er det benyttet funksjonsbaserte forskrifter med referanse til norske standarder i mange år. I Europa ble Ny-Metode etablert i 1987 der EU/EFTA ga mandater til de europeiske standardiseringsorganisasjonene å lage standarder for å oppfylle essensielle krav i spesifikke direktiver innenfor ulike produktområder. Ny-Metode omfatter i dag over 3000 harmoniserte standarder som det er referert til i Official Journal.

EU og de europeiske standardiseringsorganisasjonene mener denne måten å regulere på har vært vellykket og ønsker også å bruke den på andre områder. Standard Norge mener det er positivt at departementet viser til standarder for å oppfylle kravene i forskrift om universell utforming av IKT-løsninger.

Utarbeidelse av standarder og oppfølging av disse

Standardene utarbeides av standardiseringskomiteer nasjonalt og internasjonalt i konsensusbaserte prosesser der alle relevante interessenter er invitert til å delta. Dersom standardene utarbeides internasjonalt etableres norske speilkomiteer som skal gi innspill til de internasjonale standardene gjennom aktiv norsk deltakelse. Standardene vil normalt vurderes for revisjon hvert 5. år. Dette sikrer at de til enhver tid skal være oppdatert i forhold til utviklingen innenfor det enkelte område.

Enkelte av standardene det er referert til i forslag til forskrift utarbeides og vedlikeholdes i internasjonale komiteer der det ikke er norsk deltakelse. Dette er nærmere beskrevet i

omtalen av de ulike standardene. Standard Norge mener dette er bekymringsfullt og kan innebære at vi har liten eller ingen kontroll på utviklingen av standardene innenfor dette området. I verste fall kan refererte standarder bli trukket tilbake som gyldig standard uten at vi kjenner årsaken eller vet om erstatninger. Vi foreslår derfor

- Et møte mellom departementet og Standard Norge der vi gir en status for Norges engasjement i disse komiteene og at vi sammen vurderer hvorledes vi ønsker oppfølging av arbeidet på sikt. I et slikt møte bør det også diskuteres utvikling av nye områder, hvordan norske standarder kan videreutvikles til internasjonale standarder, behov for oversettelse av standarder samt behov for utvikling av supplerende dokumenter, eks veiledere og sjekklister.

I både CEN og ISO er det etablert policygrupper som legger strategien for utarbeidelse av internasjonale standarder på området universell utforming. I ISO gjøres dette i Joint Technical Committee 1/Special Working Group Accessibility. I CEN er det Strategic Advisory Group on Accessibility (SAGA) og Joint Working Group eAccessibility. Norge har lederskapet i SAGA. Med bakgrunn i våre ambisjoner nasjonalt på området universell utforming er det viktig å benytte muligheten disse strategiske grupperingene gir til aktiv medvirkning i utvikling og prioritering av internasjonale standarder. Vi foreslår derfor

- En dialog med departementet om hvordan vi sammen kan bruke de etablerte strategiske gruppene på en best mulig formålstjenlig måte for norske interesser på området universell utforming.

Standard Norge vil understreke betydningen av en bred tilnærming til brukergrupper som vil ha behov for universell utforming av IKT-løsninger. Utvikling av løsninger og satsing på velferdsteknologi er et eksempel på dette. IKT-løsninger innenfor dette området utvikles raskt og det er derfor viktig å tenke standardisering og universelle løsninger så tidlig som mulig. Standard Norge har startet arbeidet med å lage en handlingsplan for bruk av standarder innenfor området velferdsteknologi. Vi foreslår

- En dialog med departementet om hvordan en slik handlingsplan kan bistå i myndighetenes arbeid innenfor dette området.

Kommentarer til de refererte standardene

Nettløsninger

For nettløsninger refereres det til *ISO/IEC 40500:2012 Information technology - W3C Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0*. Standard Norge støtter dette, men ønsker å gjøre oppmerksom på at denne standarden i mars vil bli fastsatt som norsk standard, NS-ISO/IEC 40500:2012 og anbefaler å benytte denne referansen. I tillegg vil den kommende europeiske standarden *prEN 30 1549 European accessibility requirements for public procurement of ICT products and services* også legge til grunn WCAG 2.0 standarden fra ISO.

Automater

For automater refereres det til totalt 9 standarder og tekniske spesifikasjoner/tekniske rapporter, og forslaget til forskrift stiller krav om at automater som et minimum skal utformes i samsvar med disse standardene eller tilsvarende. Standard Norge støtter valget av standarder og tekniske spesifikasjoner/tekniske rapporter. Et generelt prinsipp i den videre utviklingen av forskriften bør være å referere til standarder og ikke tekniske spesifikasjoner/tekniske rapporter der dette er mulig.

Standard Norge ønsker å gjøre oppmerksom på at det frem til nå har vært liten eller ingen deltagelse fra norske fageksperter nasjonalt og internasjonalt i de standardiseringskomiteene som har ansvaret for utvikling og vedlikehold av disse

standardene og tilstøtende standarder. Med den økte brytningen standardene nå får i Norge anbefaler derfor Standard Norge at det gjøres tiltak for å sikre en god oppfølging av dette standardiseringsarbeidet nasjonalt og internasjonalt. Dersom dette arbeidet ikke blir fulgt opp med økt norsk deltagelse vil man på sikt kunne risikere at standardene utvikler seg på en måte som ikke samsvarer med norske interesser og behov. Videre bør det være ønskelig at teknologi og løsninger for universell utforming av IKT utviklet i Norge, forankres internasjonalt gjennom deltagelse i videreutviklingen av standarder på området. Standard Norge vil når det er klart hvilke standarder forskriften refererer til fastsette alle standardene som norske standarder og alle standardene vil derfor få prefiks NS.

Forslag til supplerende standarder

I tillegg til de standarder som er nevnt foreslår Standard Norge noen supplerende standarder som det kan refereres til.

Ny europeisk standard for universell utforming av IKT for offentlige anskaffelser

Kommende europeisk standard for universell utforming av IKT for offentlige anskaffelser, *EN 301 549 European accessibility requirements for public procurement of ICT products and services*, som nå er til offentlig høring. Det er forventet at denne standarden vil være klar sommeren 2014, altså relativt samtidig med den norske forskriften. EN 301 549 spesifiserer tilgjengelighetskrav til IKT-relaterte produkter og tjenester, sammen med en full beskrivelse av testprosedyrer og evalueringsmetoder for hvert av kravene i et skjema som er anvendbart for offentlige anskaffelsesprosesser. Standarden tar opp netttinnhold, programvare og maskinvare, dokumentasjons- og støttetjenester, og har WCAG 2.0 kravene som normativt vedlegg.

Standard Norge deltar i referansegruppen til standardiseringskomiteen, JWG eAccessibility. Standardiseringsarbeidet er en del av Mandat M376 til de europeiske standardiseringsorganisasjonene om å lage standarder og andre dokumenter for universell utforming. For mer informasjon vises det til <http://www.mandate376.eu/>.

EN 301 549 er også en referanse i Europakommisjonens forslag til nytt direktiv om universell utforming av IKT for offentlige nettsteder, som skal implementeres i EU innen 2014-06-30.

Nye norske standarder for universell utforming av IKT

Det anbefales også at det refereres til kommende norske standarder for universell utforming av IKT. Disse standardene er et supplement til gjeldende internasjonale standarder og vil ikke være i konflikt eller overlapp med standardene i høringsutkastet. De nasjonale standardene vil også i fremtiden videreutvikles slik at det ikke oppstår konflikt eller overlapp.

prNS 11021 Tilgjengelige elektroniske tekstdokumenter - Krav til utforming, oppmerking og filformater tar opp krav til utforming av tekstdokumenter i elektronisk format slik at disse blir tilgjengelige for alle brukere og kan fungere på ulike plattformer. Standarden har primært fokus på riktig og god bruk av tekstbehandlingsverktøy som bruk av tagging og stilsett. prNS 11021 er nå på høring og forventes ferdigstilt i 2013.

prNS 11022 Utforming av automaters fysiske grensesnitt og brukerdiallog gjelder universell utforming av selvbetjeningsautomater. Standarden tar opp hvordan selvbetjeningsautomater skal være utformet og fungere for at flest mulig skal ha likeverdig tilgang til automater. Den omfatter bruk hvor betjening skjer fysisk/direkte på automaten og hvor kunden betjener automaten uten assistanse og alene opererer den for å kjøpe en vare eller få utført en tjeneste. Standarden forventes ferdigstilt i 2013. Det er bred deltagelse, med blant annet Difi, i standardiseringskomiteen som utvikler prNS 11021 og 11022.

Standard Norge anbefaler at det i forskriften tas med prosessorienterte krav, i form av brukermedvirkning ved utvikling av nye IKT løsninger. Det er under utvikling en norsk standard *prNS 11040 Brukermedvirkning og universell utforming – IKT*. Standarden tar opp krav til brukermedvirkning i forbindelse med utforming av IKT løsninger for å sikre at IKT-relaterte systemer, produkter og tjenester er universelt utformet og sikrer at alle har likeverdig tilgang til dem. Den omfatter beskrivelse av prosess for brukermedvirkning i utvikling av IKT løsninger. Standarden omfatter krav til utøvelse av brukermedvirkning knyttet til de enkelte fasene av prosessen. prNS 11040 standarden forventes også fastsatt i 2013.

Internasjonal standard for menneskeorienterte utformingsprinsipper

Standard Norge anbefaler videre at det refereres til *NS-EN ISO 9241-210:2010 Ergonomi og samhandling mellom menneske og system Del 210: Menneskeorientert design for interaktive systemer (ISO 9241-210:2010)*. Standarden tar opp krav og anbefalinger for menneskeorienterte utformingsprinsipper og aktiviteter i løpet av computerbaserte interaktive systemers livssyklus. Målet er å finne metoder der både maskinvare og programvarekomponenter i interaktive systemer kan forbedre interaksjon menneske-system.

Ta gjerne kontakt dersom det skulle være behov for supplerende opplysninger.

Med hilsen
for Standard Norge
Anne Kristoffersen
akr@standard.no